

ارزیابی کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه بر پایه استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشی

زاهد بیگدلی | نظام جمشیدی

چکیده

هدف: بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه از نظر فضا، بودجه، امکانات و تجهیزات، نیروی انسانی، کمیّت مجموعه، و ارائه خدمات و همچنین مقایسه آنها با استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشی.

روش/ رویکرد پژوهش: پیمایشی و پژوهش از نوع توصیفی. جامعه پژوهش، کل مدارس مقطع متوسطه استان کرمانشاه را شامل می‌شود. داده‌های این پژوهش از طریق پرسشنامه به دست آمده‌اند و برای تجزیه و تحلیل آنها از آمار توصیفی استفاده شده است.

یافته‌ها: یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که ۸۰/۷۹ درصد از مدارس دارای کتابخانه هستند. ۳۲/۳۸ درصد از کتابخانه‌ها به وسیله کتابداران اداره می‌شوند که سرپرست ۹/۳۴ درصد از آنها در رشته کتابداری تحصیل کرده‌اند. ۹۱/۲۷ درصد از کتابخانه‌ها بودجه مدوّن و اختصاصی ندارند. فضای کتابخانه‌ها بسیار محدود است و اکثر آنها برای مطالعه دانش‌آموزان فضای در نظر نگرفته‌اند. مجموعه کتابخانه‌ها از نظر کمی ضعیف هستند. ۳۲/۵۳ درصد از کتابخانه‌ها شیوه استفاده از کتابخانه را به دانش‌آموزان آموزش می‌دهند و فقط ۵/۷۲ درصد از آنها دسترسی به اینترنت را برای کاربران فراهم می‌کنند. وسایل و تجهیزات کتابخانه‌ها بسیار ضعیف است. در مقایسه با استانداردهای ایفلا، کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه در تمام زمینه‌ها در حد استانداردهای ایفلا نیستند به طور کلی می‌توان گفت که این کتابخانه‌ها دچار چالش‌های جدی هستند و توان پاسخ‌گویی به نیازهای دانش‌آموزان را ندارند. نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش می‌تواند تصویر روشنی از وضعیت کتابخانه‌های مدارس مقطع متوسطه استان کرمانشاه را نشان دهد و زمینه برنامه‌ریزی برای ایفلا بهبود آنان را فراهم آورد.

کلیدواژه‌ها

کتابخانه‌های آموزشی، مدارس متوسطه، استان کرمانشاه، استانداردهای ایفلا

ارزیابی کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه بر پایه استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشی

زاهد بیگدلی^۱ | نظام جمشیدی^۲

دریافت: ۱۳۸۹/۱۰/۵ پذیرش: ۱۳۹۰/۳/۲۹

مقدمه

کتابخانه‌های آموزشی به‌عنوان کانونی برای پرورش قوای ذهنی، برانگیختن حس کنجکاوی، تقویت آموزش و پژوهش، و توسعه دید علمی و اجتماعی دانش‌آموزان از جمله اساسی‌ترین عناصر سازنده یک مدرسه هستند. نشاط و حری (۱۳۸۵) کتابخانه مدرسه را یکی از مهم‌ترین ابزارهای پایه برای ایجاد عادت به مطالعه در دوران کودکی و نوجوانی می‌دانند که در نظام پیشرفته آموزشی، برنامه آموزشی را با کتابخانه پیوند می‌دهد. آنان معتقدند که کتابخانه مدرسه با سایر عناصر آموزشی ارتباطی تنگاتنگ دارد و از آنها تأثیر می‌پذیرد و بر آنها تأثیر می‌گذارد. اما این دو پژوهشگر معتقدند مقایسه وضعیت کتابخانه‌های آموزشی ایران با آنچه در استانداردهای سال ۱۹۶۰ انجمن کتابداران کتابخانه‌های آموزشی^۳ آمده نشان می‌دهد که وضعیت کمی کتابخانه‌های آموزشی ایران از میزان توصیه‌شده در دهه ۱۹۶۰ نیز بسیار پایین‌تر است و حتی در قیاس با کتابخانه‌های کشور مالزی، به یک دهم میانگین آماری آنها نیز نمی‌رسد (نشاط و حری، ۱۳۸۳، ص ۲۸).

برقراری پیوند بین کتابخانه و برنامه درسی مدرسه، بدون حضور کتابدار متخصص بسیار غیرمحمتمل به‌نظر می‌رسد. دوستدار (۱۳۵۱) وجود کتابدار متخصص را از جمله عوامل مهم در هدایت دانش‌آموزان به کتابخانه می‌داند و معتقد است که کتابدار با ایجاد هماهنگی بین کتابخانه و برنامه‌های آموزشی مدرسه، برنامه‌های درسی را زنده نگه می‌دارد و ذوق و

۱. استاد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی
دانشگاه شهید چمران اهواز (نویسنده مسئول)
bigdeli_zahed@yahoo.co.in
۲. کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی
3. Standards for school library programs, prepared by AASL. (Chicago: AOLA, 1960)

علاقه دانش‌آموزان را به تحصیل و فراگیری کامل‌تر تقویت می‌کند. اهمیت کتابخانه‌های آموزشی تا اندازه‌ای است که امروزه برای دسترسی دانش‌آموزان به اطلاعات و فناوری‌های اطلاعاتی، شاخص‌هایی تعیین و معرفی شده است. برای مثال، نشاط و حری (۱۳۸۵) می‌نویسند که یکی از شاخص‌های اتحادیه اروپا، متوسط دسترسی تعداد دانش‌آموزان به رایانه به صورت پیوسته است؛ برای مثال، در یونان به ازای هر ۶۰ دانش‌آموز، یک رایانه و در لوکزامبورگ به ازای هر سه دانش‌آموز یک رایانه وجود دارد.

بیانیه ایفلا و یونسکو درباره کتابخانه‌های آموزشی^۴ (۲۰۰۰) اهداف اصلی این کتابخانه‌ها را ایجاد عادت مطالعه در کودکان و نوجوانان و استمرار عادت استفاده از کتابخانه در سراسر زندگی، بهره‌گیری خلاق از اطلاعات، کمک به همه دانش‌آموزان در فرایند یادگیری و به‌کارگیری مهارت‌های ارزشیابی و استفاده از اطلاعات می‌داند، و اشاعه این اندیشه که آزادی فکر و دستیابی به اطلاعات، برای پرورش شهروندانی مسئول و نیز مشارکت در مردم‌سالاری ضروری است.

برجین و پائولتا براون^۵ (۲۰۰۳) بر این عقیده هستند که برنامه‌های کتابخانه‌های آموزشی تأثیر زیادی بر پیشرفت دانش‌آموزان دارند. اما طبق نظر لانس و همکاران^۶ (۲۰۰۰)، موفقیت برنامه‌های کتابخانه‌ها در افزایش پیشرفت تحصیلی به میزان زیادی به حضور کتابدار متخصص بستگی دارد؛ و اوگان رامبیو و آدیو^۷ (۱۹۹۵) نیز بر این عقیده هستند که فقدان کتابداران متخصص در دسترس نبودن کتاب از جمله عوامل باز دارنده مطالعه هستند.

همکاری کتابداران و معلمان از یک‌سوی می‌تواند ترغیب‌کننده و تسهیل‌کننده در فرایند یادگیری باشد (آرکو - کوبا، ۲۰۰۴)^۸؛ و از سوی دیگر، باعث استفاده بیشتر دانش‌آموزان از کتابخانه مدرسه شود (مونتیل، ۲۰۰۸)^۹. طبق نظر نیمون^{۱۰} (۲۰۰۴)، هدف کتابخانه‌های آموزشی باید این باشد که دانش‌آموزان به گونه‌ای تربیت شوند که بتوانند فراگیری مادام‌العمر شوند.

این شیوه از یادگیری نه تنها به امور درسی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند در فراگیری مهارت‌های زندگی دانش‌آموزان نیز مؤثر باشد. کلارک و فاستر^{۱۱} (۲۰۰۵) اظهار می‌دارند که در مدارس انگلیس اغلب دانش‌آموزان در هفته یک یا دو بار مطالعه غیردرسی دارند و این کار را به قصد افزایش معلومات و مهارت‌های زندگی انجام می‌دهند. تاد^{۱۲} (۲۰۰۵) نیز گزارش کرده است که ۹۸/۲ درصد از دانش‌آموزان معتقد هستند که در مراحل یادگیری، کتابخانه مدرسه به آنها کمک کرده است.

برای سودمند بودن کتابخانه مدرسه، علاوه بر کتابدار متخصص که قبلاً گفته شد، کتابخانه باید از مجموعه مناسب و غنی نیز برخوردار باشد. کومار^{۱۳} (۲۰۱۰) بر این باور

4. IFLA/UNESCO School Library Manifesto
5. Burgin & Pauletta Brown
6. Lance et al.
7. Ogunrombion & Adio
8. Arko-Cobbah
9. Montiel
10. Nimon
11. Clark & Foster
12. Todd
13. Kumar

است که بیشتر دانش‌آموزان در مدارس هند مواد خواندنی مورد علاقه خود را از کتابخانه مدرسه خود امانت می‌گیرند.

کلارک (۲۰۱۰) دریافت که یک رابطه قوی بین میزان مطالعه و استفاده از کتابخانه وجود دارد و کسانی که بیشتر از کتابخانه استفاده می‌کنند بیشتر از خواندن لذت می‌برند و نگرش مثبت‌تری نسبت به مطالعه دارند.

اما، مطالعات مربوط به کتابخانه‌های آموزشی ایران چهره خوبی از این نهاد بسیار مهم آموزشی نشان نمی‌دهند. داورپناه (۱۳۷۵) کتابخانه‌های مدارس را در وضعیت بدی می‌بیند و معتقد است که این کتابخانه‌ها نمی‌توانند نقش مؤثری در امور آموزش و ایجاد عادت مطالعه ایفا کنند. در حالی که گلچوبی (۱۳۸۴) وجود کتابخانه به معنای واقعی رادر محل تحصیل از عوامل ترغیب‌کننده مطالعه آزاد دانش‌آموزان می‌داند.

شرایط بد کتابخانه‌های آموزشی ایران باعث عدم مراجعه به آنها می‌شود. باجی (۱۳۸۵) دریافت که تنها ۵۴/۱ درصد از دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهر اهواز از کتابخانه مدرسه خود استفاده می‌کنند، در حالی که طبق نظر رهایی (۱۳۸۳) دانش‌آموزان برای وجود کتابخانه در مدرسه اهمیت زیادی قائل هستند، و به عقیده اشرفی‌ریزی (۱۳۸۴) ذهن فعال دانش‌آموز سؤالاتی را مطرح می‌کند که کتاب‌های درسی قادر به پاسخ‌گویی به آنها نیستند؛ بنابراین، این پرسش مطرح می‌شود که چرا حدود نیمی از دانش‌آموزان از کتابخانه مدرسه خود استفاده نمی‌کنند؟ شعبانی و فاضل (۱۳۸۱) نحوه اداره کتابخانه را از عوامل مؤثر بر مطالعه غیردرسی دانش‌آموزان دانسته‌اند.

مشکلات کتابخانه‌های آموزشی در کشورهای دیگر نیز مشاهده می‌شود. برای مثال، در مطالعه‌ای در یونان توسط سایتیس و سایتی^{۱۴} (۲۰۰۴) معلوم شد که کتابخانه‌های مذکور با مشکلاتی از قبیل کمبود فضا و مکان مناسب، عدم استقلال در تعیین نیازهای مالی کتابخانه، کمبود منابع چاپی و الکترونیکی، کمبود کتابدار متخصص، نبود همکاری با کتابخانه‌های دیگر، و محدود بودن ساعت‌های کار کتابخانه روبه‌رو بودند.

مشابه همین نتایج اما با شدت بیشتر، در پژوهش‌های داخلی توسط حسن‌پور گل‌میشی (۱۳۷۸) در باره کتابخانه‌های دبیرستان‌های دولتی شهر مشهد، صالح‌پور (۱۳۷۹) در باره کتابخانه‌های مدارس راهنمایی و دبیرستان مسجدسلیمان، ایزدی‌یگانه (۱۳۸۰) پیرامون کتابخانه‌های آموزشی مقطع راهنمایی و متوسطه شهرستان قم، عباسی‌هرمزی (۱۳۸۲) در مورد کتابخانه‌های آموزشی مقاطع راهنمایی و متوسطه در استان خوزستان، شرافتی (۱۳۸۳) در باره کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کهگیلویه و بویراحمد، احمدی (۱۳۸۳) دبیرستان‌های شهرستان کرمانشاه، کلباسی و شعبانی (۱۳۸۳) در مورد کتابخانه‌های آموزشی

مقاطع راهنمایی و متوسطه شهر اصفهان گزارش شده است. جای تردید فراوان است اگر دانش‌آموزان ما در چنین شرایطی مهارت‌ها و توانایی‌های متنوعی، مهارت در کاوش و پژوهش، و مهارت اطلاع‌یابی را که اشرافی‌ریزی (۱۳۸۴) در مقاله‌ای با عنوان «جایگاه کتابخانه‌های آموزشی در عصر اطلاعات» برشمرده است در کتابخانه‌های آموزشی یاد بگیرند. در همین راستا، پژوهش حاضر در نظر دارد وضعیت کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه را از جنبه‌های مختلف مورد بررسی قرار دهد و سپس وضعیت به‌دست آمده را با «استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشی» مقایسه و پیشنهادهایی برای رفع مشکلات و بهینه‌سازی این کتابخانه‌ها ارائه کند. برای دستیابی به اهداف فوق، پژوهشگران در نظر دارند به پرسش‌هایی در باره تعداد کتابخانه‌ها، بودجه، فضا، تجهیزات و امکانات، میزان استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی، کمیت مجموعه و چگونگی مجموعه‌سازی، خدمات، استفاده معلمان از کتابخانه مدرسه، و وجود یا عدم وجود کتابدار متخصص در مدارس مقطع متوسطه استان کرمانشاه پاسخ دهند.

روش پژوهش

این تحقیق از نوع توصیفی و روش آن پیمایشی است و به بررسی و توصیف جنبه‌های مختلف کتابخانه‌های مورد مطالعه می‌پردازد. داده‌های این پژوهش از طریق پرسشنامه‌ای با ۶۵ سؤال از نوع بسته و باز به‌دست آمد. پرسشنامه‌ها با همکاری سازمان آموزش و پرورش استان کرمانشاه و ادارات آموزش و پرورش نواحی و مناطق بیست و چهارگانه استان کرمانشاه بین مدارس توزیع شد. جامعه آماری این پژوهش کل مدارس مقطع متوسطه استان کرمانشاه را شامل می‌شود که مطابق با آمار کارشناسی «طرح و برنامه» سازمان آموزش و پرورش استان کرمانشاه تعداد آنها ۵۶۷ مدرسه است. از این تعداد ۳۰۷ مدرسه پسرانه، ۲۴۸ مدرسه دخترانه و ۱۲ مدرسه مختلط هستند. در مجموع از ۵۶۷ پرسشنامه فرستاده شده به مدارس، تعداد ۴۱۰ پرسشنامه (معادل ۷۲/۳۱ درصد) برگشت داده شدند. از ۳۰۷ پرسشنامه ارسال شده به مدارس پسرانه تعداد ۲۱۵ پرسشنامه (معادل ۷۰/۰۳ درصد)، از ۲۴۸ پرسشنامه ارسال شده به مدارس دخترانه تعداد ۱۸۹ پرسشنامه (معادل ۷۶/۲۰ درصد)، و از ۱۲ پرسشنامه ارسال شده به مدارس مختلط تعداد ۶ پرسشنامه (معادل ۵۰ درصد) برگشت داده شدند. با توجه به ماهیت این پژوهش، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی شامل فراوانی، درصد فراوانی، و میانگین استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر در دو بخش ارائه می‌شود: در بخش نخست، یافته‌های حاصل از

پیمایش بیان می‌شود، و در بخش دوم وضعیت کتابخانه‌های آموزشی مقطعی متوسطه استان کرمانشاه با استانداردهای بین‌المللی ایفلا مقایسه می‌شود. از ۲۱۵ مدرسه پسرانه، تعداد ۱۷۴ مدرسه (معادل ۸۰/۹ درصد)، و از ۱۸۹ مدرسه دخترانه، تعداد ۱۵۲ مدرسه (معادل ۸۰/۴۷ درصد) کتابخانه دارند. از ۶ مدرسه مختلط که پرسشنامه‌ها را کامل کرده و برگشت دادند، همه آنها دارای کتابخانه هستند. در مجموع از ۴۱۰ مدرسه، تعداد ۳۳۲ مدرسه (معادل ۸۰/۹۷ درصد) دارای کتابخانه هستند.

از مجموع ۳۳۲ کتابخانه، تعداد ۲۹ کتابخانه (معادل ۸/۷۳ درصد) بودجه مدون و اختصاصی دارند و تعداد ۳۰۳ کتابخانه (معادل ۹۱/۲۷ درصد) فاقد این بودجه هستند. این در حالی است که طبق استاندارد ایفلا، بودجه جاری کتابخانه باید حداقل پنج درصد از بودجه سرانه دانش‌آموزان باشد، اما در کتابخانه‌های آموزشی مقطعی متوسطه استان کرمانشاه به‌طور میانگین ۴/۶۳ درصد از بودجه سالانه دانش‌آموزان به بودجه جاری کتابخانه اختصاص می‌یابد.

از نظر فضای کتابخانه، در ۱۷۰ مدرسه مورد مطالعه که تعداد کاربران بالقوه آنها تا ۲۵۰ نفر است میانگین فضای کتابخانه ۲۰/۴۰ مترمربع و میانگین فضای کتابخانه در ۱۵۳ مدرسه که تعداد کاربران بالقوه آنها بین ۲۵۱ - ۵۰۰ نفر هستند ۲۹/۹۵ مترمربع، و در ۹ مدرسه که کاربران بالقوه آنها بیش از ۵۰۰ نفر هستند، میانگین فضای کتابخانه ۳۵/۱۷ مترمربع است. از مجموع ۳۳۲ مدرسه، ۶۹ مدرسه (معادل ۲۰/۷۸ درصد) فضایی برای مطالعه دانش‌آموزان در کتابخانه در نظر گرفته‌اند، در حالی که تعداد ۲۶۳ مدرسه (معادل ۷۹/۲۲ درصد) فاقد محل مخصوص مطالعه دانش‌آموزان هستند. جدول ۱، وضعیت امکانات و تجهیزات کتابخانه‌های مورد مطالعه را به‌خوبی نشان می‌دهد.

نوع امکانات و تجهیزات	وجود دارد		وجود ندارد	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
وسایل اطفاء حریق	۱۷۳	۵۲/۱۱	۱۵۹	۴۷/۸۹
تلویزیون	۳۵	۱۰/۵۴	۲۹۷	۸۹/۴۶
ضبط صوت	۴۷	۱۴/۱۵	۲۸۵	۸۵/۸۵
میکروفیلم خوان	---	---	---	---
پرده نمایش قابل حمل	۴	۴/۲۰	۳۲۸	۹۸/۸
کابینت نگهداری رسانه‌ها و مدل‌ها	۲۳	۶/۹۲	۳۰۹	۹۳/۰۸
نردبان کتابخانه	۶۱	۱۸/۳۷	۲۷۱	۸۱/۶۳
میز نقشه	۷۱	۲۱/۳۸	۲۶۱	۷۸/۶۲
تابلوی اعلانات	۹۹	۲۹/۸۱	۲۳۳	۷۰/۱۹
میز و صندلی مطالعه	۸۷	۲۶/۲۰	۲۴۵	۷۳/۸
میز و صندلی برای کارکنان	۲۷۶	۸۳/۱۳	۵۶	۱۶/۸۷

جدول ۱

وضعیت امکانات و تجهیزات کتابخانه‌ها

وضعیت موجود کتابخانه‌های مورد مطالعه از نظر وجود وسایل یا خدمات نوین اطلاعاتی در جدول ۲ نشان داده شده است.

ندارد		دارد		نوع فناوری یا خدمات اطلاعاتی
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۹۴/۲۸	۳۱۳	۵/۷۲	۱۹	دسترسی به اینترنت
۹۵/۱۸	۳۱۶	۴/۸۲	۱۶	دسترسی به پایگاه‌های اطلاعاتی تمام‌متن
۶۵/۶۶	۲۱۸	۳۴/۳۴	۱۱۴	بسته‌های نرم‌افزاری کمک آموزشی
۹۰/۰۶	۲۹۹	۹/۹۴	۳۳	کامپیوتر

جدول ۲

وجود فناوری‌های جدید اطلاعاتی در کتابخانه‌ها

در ارزیابی‌ای که از مجموعه کتابخانه‌ها انجام شد، کتابخانه‌ها براساس تعداد دانش‌آموزان تا ۲۰۰ نفر، از ۲۰۱-۳۰۰ نفر، از ۳۰۱-۴۰۰ نفر، از ۴۰۱-۵۰۰ نفر، و بیش از ۵۰۰ نفر ارزیابی شدند. در ۸۸ مدرسه که تعداد دانش‌آموزان آنها تا ۲۰۰ نفر هستند، مجموعاً ۱۲۴۲۱۶ کتاب وجود دارد که میانگین تعداد کتاب در این مدارس ۱۴۱۱/۵۴ جلد است. در ۱۰۶ مدرسه که تعداد دانش‌آموزان آنها بین ۲۰۱-۳۰۰ نفر هستند، مجموعاً ۲۰۹۴۷۳ کتاب وجود دارد که میانگین تعداد کتاب در این مدارس ۱۹۷۶/۱۶ جلد است. ۹۸ مدرسه که دانش‌آموزان آنها مابین ۳۰۱-۴۰۰ نفر هستند، مجموعاً ۲۱۸۵۵۸ کتاب دارند که میانگین تعداد کتاب در این مدارس ۲۲۳۰/۱۸ جلد است. در ۳۱ مدرسه که تعداد دانش‌آموزان آنها بین ۴۰۱-۵۰۰ نفر هستند، مجموعاً ۷۸۷۷۹ کتاب وجود دارد که میانگین تعداد کتاب در این مدارس ۲۵۴۱/۲۵ جلد است. در ۹ مدرسه که بیش از ۵۰۰ دانش‌آموز دارند، مجموعاً ۲۶۰۶۰ کتاب وجود دارد که میانگین تعداد کتاب در این مدارس ۲۸۹۵/۵۵ جلد است. گزارش شده است تعداد ۴۹ کتابخانه (معادل ۱۴/۷۶ درصد) دارای خط مشی مکتوب برای گزینش و خرید کتاب هستند و تعداد ۲۸۳ کتابخانه (معادل ۸۵/۲۴ درصد) نیز برای گزینش و خرید کتاب خط‌مشی مشخص و مکتوبی ندارند.

از نظر سازماندهی، تعداد ۶۳ کتابخانه (معادل ۱۸/۹۸ درصد) کتاب‌ها را به صورت الفبایی رده‌بندی کرده‌اند و رده‌بندی ۳۳ کتابخانه (معادل ۹/۹۴ درصد) نیز براساس شماره ثبت است. در ۲۰۳ کتابخانه (معادل ۶۱/۱۴ درصد) کتاب‌ها به صورت موضوعی دلخواه تنظیم شده‌اند؛ ۲۳ کتابخانه (معادل ۶/۹۳ درصد) کتاب‌ها را براساس نظام‌های معتبر کتابداری رده‌بندی کرده‌اند، و در ۱۰ کتابخانه (معادل ۳/۰۱ درصد) نیز کتاب‌ها به صورت‌های دیگر تنظیم شده‌اند.

در ۱۰۳ کتابخانه (معادل ۳۱/۰۲ درصد) افراد کتابدار در انتخاب کتاب مشارکت دارند، در ۱۷۳ کتابخانه (معادل ۵۲/۱۰ درصد) مدیر مدرسه، و در ۱۳۶ مدرسه (معادل ۴۰/۹۶ درصد) معلمان در انتخاب کتاب شرکت می‌کنند. در ۶۷ مدرسه (معادل ۲۰/۱۸ درصد) دانش‌آموزان، و در ۴۸ مدرسه (معادل ۱۴/۴۵ درصد) افراد دیگری کتاب‌ها را انتخاب می‌کنند. از لحاظ ارائه خدمات، وضعیت کنونی در کتابخانه‌های مورد مطالعه به شرح جدول ۳ است:

نوع خدمات	ارائه می‌شود		ارائه نمی‌شود	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد
آموزش استفاده از کتابخانه	۱۰۸	۳۲/۵۳	۲۲۴	۶۷/۴۷
خدمات مرجع	۱۶۰	۴۸/۱۹	۱۷۲	۵۱/۸۱
خدمات فتوکپی	۳۵	۱۰/۵۴	۲۹۷	۸۹/۴۶
مسابقه کتابخوانی	۱۲۴	۳۷/۳۵	۲۰۸	۶۲/۶۵

جدول ۳

وضعیت ارائه خدمات به مراجعین

از مجموع ۳۳۲ مدرسه در ۳۱۳ مدرسه (معادل ۹۴/۲۸ درصد) معلمان از کتابخانه استفاده می‌کنند، و در ۱۹ مدرسه (معادل ۵/۷۲ درصد) معلمان از کتابخانه استفاده نمی‌کنند. به علاوه، در ۲۶۶ مدرسه (معادل ۸۰/۱۲ درصد) معلمان برای انجام تکالیف درسی، دانش‌آموزان را به کتابخانه ارجاع می‌دهند، اما در ۶۶ مدرسه (معادل ۱۹/۸۸ درصد) معلمان این کار را نمی‌کنند. وضعیت سرپرستی کتابخانه‌های مورد مطالعه از این قرار است که از مجموع ۳۳۲ مدرسه، کتابخانه‌های ۳۱ مدرسه (معادل ۹/۳۴ درصد) را افرادی سرپرستی می‌کنند که مدرک کتابداری دارند، اما سرپرست کتابخانه ۳۰۱ مدرسه (معادل ۹۰/۶۶ درصد) مدرک غیر کتابداری دارند.

در ادامه، وضعیت کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه با استانداردهای بین‌المللی ایفلا مقایسه می‌شود.

میزان همخوانی جنبه‌های مختلف کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع متوسطه استان کرمانشاه با استانداردهای ایفلا در جدول ۴ مشاهده می‌شود.

مطابقت ندارد		مطابقت دارد		نوع استاندارد
درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۸۵/۸۴	۲۸۵	۱۴/۱۶	۴۷	داشتن رسالت و خط‌مشی مکتوب
۹۰/۶۶	۳۰۱	۹/۳۴	۳۱	کارکنان با مدرک کتابداری
۱۰۰	۳۳۲	صفر	صفر	نیروی انسانی کتابخانه در مدارس با جمعیت‌های مختلف دانش‌آموز
۱۰۰	۳۳۲	صفر	صفر	بودجه جاری
۴/۸۲	۱۵	۹۵/۱۸	۳۱۷	خدمات رایگان
۱۰۰	۳۳۲	صفر	صفر	نسبت فضا به کاربران در مدارس با جمعیت‌های مختلف دانش‌آموز
۱۰۰	۳۳۲	صفر	صفر	تعداد مجموعه با جمعیت‌های مختلف دانش‌آموز
۹۳/۰۷	۳۰۹	۶/۹۳	۲۳	سازماندهی استاندارد
۹۲/۷۷	۳۰۸	۷/۲۳	۲۴	همکاری با سایر کتابخانه‌ها
۹۴/۲۸	۳۱۳	۵/۷۲	۱۹	دسترسی به اینترنت
۶۵/۶۶	۲۱۷	۳۴/۳۴	۱۱۵	بسته‌های نرم‌افزاری کمک آموزشی
۸۰/۷۲	۲۶۸	۱۹/۲۸	۶۴	تهیه راهنمای کتابخانه
۹۰/۰۶	۲۹۸	۹/۹۴	۳۴	وجود کامپیوتر
۹۱/۲۷	۳۰۳	۸/۷۳	۲۹	وجود ویدئو
۹۸/۸	۳۲۸	۱/۲۰	۴	وجود پروژکتور
۸۷/۸۶	۲۹۵	۱۱/۱۴	۳۷	وجود دستگاه فتوکپی
۸۷/۲۶	۲۹۳	۱۱/۷۴	۳۹	وجود برگه‌دان
۷/۲۳	۴	۹۲/۷۷	۳۰۸	وجود قفسه کتاب
۶۹/۵۸	۲۳۱	۳۰/۴۲	۱۰۱	وجود قفسه نشریات

جدول ۴

میزان همخوانی کتابخانه‌ها با استانداردهای ایفلا

همانگونه که جدول ۴ نشان می‌دهد، کتابخانه‌های آموزشگاهی استان کرمانشاه به غیر از دو مورد «خدمات رایگان» و «وجود قفسه کتاب»، در تمام موارد دیگر، فاصله بسیار نگران‌کننده‌ای با استانداردهای ایفلا دارند؛ به طوری که می‌توان با احتیاط ادعا کرد که واحدی به معنای واقعی «کتابخانه» در مدارس و نظام آموزش و پرورش این استان وجود ندارد. توضیح اینکه در ۳۲/۸۳ درصد از کتابخانه‌ها فقط یک نفر با عنوان «کتابدار» فعالیت می‌کند و سایر کتابخانه‌ها اصولاً فاقد کتابدار هستند. به علاوه، میانگین فضای کتابخانه‌ها در مدارس با جمعیت دانش‌آموزی در سه سطح از سطوح برشمرده شده در بخش‌های پیشین، به ترتیب عبارت است از: ۲۰/۴۰ مترمربع، ۲۹/۹۵ مترمربع، و ۳۵/۱۷ مترمربع که همگی با استانداردها بسیار فاصله دارند.

نتیجه‌گیری

تحلیل یافته‌های پژوهش حاضر حاکی از آن است که کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع متوسطه استان کرمانشاه همانند اکثر قریب به اتفاق کتابخانه‌های آموزشگاهی کشور با چالش‌های جدی مواجه هستند و درصد بالایی از آنها از داشتن ابتدایی‌ترین امکانات و شرایط یک کتابخانه محروم هستند. به نظر می‌رسد که کتابخانه‌های آموزشگاهی به خوبی در نظام آموزشی کشور تبیین نشده‌اند و به ضرورت و فلسفه وجودی آنها پی برده نشده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که ۱۹/۰۳ درصد از مدارس مقطع متوسطه استان کرمانشاه کتابخانه ندارند و فقط ۱۴/۱۶ درصد از مدارس می‌توانند دارای کتابخانه هستند، رسالت و خط‌مشی مکتوب برای کتابخانه دارند.

نبود افراد کتابدار و فعالیت افراد غیرمتخصص در کتابخانه‌ها باعث شده است که نتوان خدمات مناسب به دانش‌آموزان ارائه داد. این یافته در راستای یافته‌های داورپناه (۱۳۷۵)، عباسی هرمزی (۱۳۷۷)، حسن‌پور گل‌میشی (۱۳۷۸)، ایزدی‌یگانه (۱۳۸۰)، شعبانی و فاضل (۱۳۸۱)، اوگان رامیبو و آدیو (۱۹۹۵)، لانس و همکاران (۲۰۰۰)، و سایتیس و سایتی (۲۰۰۴) است. وضعیت موجود نشان از عدم برنامه‌ریزی مناسب در جهت جذب نیروی متخصص کتابداری برای مدارس دارد. اساساً کتابداران در نمودار تشکیلاتی آموزش و پرورش جایگاهی مشخص ندارند و شرح وظایف آنها معلوم نیست، به گونه‌ای که هر وزیر یا مسئولی در آموزش و پرورش براساس سلیقه و توان خود جایگاه کتابخانه‌های آموزشگاهی را تغییر می‌دهد. می‌توان گفت تا وقتی که اداره کتابخانه‌های مدارس به دست افراد غیرمتخصص سپرده می‌شود و مجموعه‌های مواد اطلاعاتی بسیار ضعیف است، از خدمات واقعی اثری نخواهد بود؛ زیرا این دو عامل زیرساخت و عنصر اصلی خدمات

کتابخانه‌ای و اطلاعاتی هستند. در نتیجه، کتابخانه‌ها سرزنده و پویا نخواهند بود و اهدافی که برای کتابخانه‌ها در نظر گرفته شده است برآورده نخواهد شد. اگر مسئولان آموزش و پرورش می‌خواهند اهداف کتابخانه‌های آموزشی تحقق یابد، باید کتابداران متخصص را برای اداره این کتابخانه‌ها استخدام کنند. به نظر می‌رسد که ریشه مانع اصلی در نظام کنونی آموزش و پرورش است که نیاز به اطلاعات و انگیزه جست و جوی اطلاعات را در دانش آموزان و معلمان ایجاد نمی‌کند و اصولاً کتابخانه‌های آموزشی در نظام آموزش و پرورش کشور هنوز باور نشده‌اند. اینکه این نظام تاکنون چگونه توانسته است بدون وجود کتابخانه سر پا بایستد، خود پرسشی است که جای تأمل و تحقیق دارد!

یکی دیگر از اساسی‌ترین مشکلات در امر تحقق نیافتن اهداف کتابخانه‌های آموزشی، کمبود بودجه تخصیصی به امر کتاب و کتابخانه است. این بخش از یافته‌ها با یافته‌های دورپناه (۱۳۷۵)، صالح‌پور (۱۳۷۹)، ایزدی‌یگانه (۱۳۸۰)، عباسی‌هرمزی (۱۳۸۲)، شرافتی (۱۳۸۳)، و احمدی (۱۳۸۳) هم‌راستا است. اکثر کتابخانه‌ها بودجه اختصاصی ندارند تا بتوانند به واسطه آن برنامه‌ها و اهداف کتابخانه را به انجام برسانند. مسئله بودجه از جمله مهم‌ترین و اساسی‌ترین مسائل مربوط به هر کتابخانه است. چون کتابخانه‌ها فاقد بودجه مستقل هستند، عملاً برای انجام هرگونه فعالیتی دست آنها بسته است و به همین دلیل فعالیت‌های آنها بسیار محدود و تنوع آن بسیار محدود است.

نتایج نشان داد که فضای مناسب و کافی برای مخزن مواد کتابخانه‌ای و مطالعه دانش‌آموزان وجود ندارد. احتمالاً یکی دیگر از عواملی که باعث شده کتابخانه‌ها از نظر تجهیزات ضعیف باشند، کمبود فضای کتابخانه‌های آموزشی است. داشتن شرایط فیزیکی مناسب از ابتدایی‌ترین نیازهای یک کتابخانه است، در حالی که اکثر کتابخانه‌های آموزشی مقطعی متوسطه استان کرمانشاه فاقد شرایط فیزیکی لازم هستند. این بخش از یافته‌ها نتایج پژوهش‌های قبلی از جمله نتایج صالح‌پور (۱۳۷۹)، ایزدی‌یگانه (۱۳۸۰)، عباسی‌هرمزی (۱۳۸۲)، شرافتی (۱۳۸۳)، و سایتیس و سایتی (۲۰۰۴) را تأیید می‌کند.

مجموعه کتابخانه‌های آموزشی مقطعی متوسطه استان کرمانشاه از نظر کمی ضعیف هستند و نسبتی منطقی بین مجموعه کتابخانه و جامعه استفاده‌کننده از نظر کمیت وجود ندارد. درصد کتاب‌های علمی در کتابخانه‌ها اندک است و مجموعه آنها پاسخ‌گوی نیازهای علمی دانش‌آموزان نیست. مجموعه کتابخانه‌ها از یک ناهمگونی برخوردارند و تناسب موضوعی در آنها رعایت نشده است، به طوری که نزدیک به یک‌سوم (۳۰/۷۰ درصد) از کتاب‌های موجود در مجموعه کتابخانه‌ها در رابطه با موضوع دین است، حال آنکه دسترسی دانش‌آموزان به مطالب موضوع دین از طریق خانواده‌ها، مساجد و جاهای دیگر ممکن است.

این قسمت از نتایج هم‌راستا با نتایج تحقیقات ایزدی‌یگانه (۱۳۸۰)، عباسی‌هرمزی (۱۳۸۲)، شرافتی (۱۳۸۳)، احمدی (۱۳۸۳)، و کلباسی و شعبانی (۱۳۸۳) است. در حالی که در پژوهش کومار (۲۰۱۰) آمده است که بیشتر دانش‌آموزان دبیرستانی شهر الله‌آباد هند مواد خواندنی مورد علاقه خود را از کتابخانه مدرسه خود به امانت می‌گیرند. کلارک (۲۰۱۰) نیز بر این باور است که همبستگی مثبت و قوی بین میزان مطالعه و میزان استفاده از کتابخانه وجود دارد و کسانی که بیشتر از کتابخانه استفاده می‌کنند، بیشتر از خواندن لذت می‌برند. مجموعه‌ها از مهم‌ترین عوامل جذب دانش‌آموزان به کتابخانه مدرسه هستند.

کتابخانه‌های آموزشی برای ارائه سریع خدمات و صرفه‌جویی در وقت استفاده‌کنندگان ناچار هستند نوعی سازماندهی برای مجموعه خود داشته باشند. با توجه به مشکلاتی از قبیل کمبود کتابدار متخصص، کمبود منابع کتابخانه‌ای و کمبود بودجه، سازماندهی در این کتابخانه‌ها به صورت اصولی انجام نمی‌شود، به طوری که فقط ۶/۹۳ درصد از مجموعه کتابخانه‌های مورد پژوهش بر اساس نظام‌های معتبر کتابداری سازماندهی شده‌اند. مجموعه‌سازی در کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه به صورت اصولی انجام نمی‌شود. ۸۵/۲۴ درصد از کتابخانه‌ها برای گزینش و خرید کتاب خط‌مشی مشخص و مکتوب ندارند. منابع و مواد کتابخانه‌ای بدون توجه به خواست و نیاز دانش‌آموزان تهیه می‌شود، به طوری که فقط ۲۹/۸۲ درصد از کتابخانه‌ها از دانش‌آموزان نیازسنجی می‌کنند. هیچ‌گونه سیاست مشخص و علمی برای خرید منابع و مجموعه‌سازی صحیح اعمال نمی‌شود و انتخاب کتاب در این کتابخانه‌ها مفهومی ندارد. این یافته، با نتایج تحقیقات حسن‌پور گل‌میشی (۱۳۷۸) و ایزدی‌یگانه (۱۳۸۰) همخوانی دارد.

باتوجه به اینکه در حال حاضر از فناوری‌های نوین اطلاعاتی در کتابخانه و در امر آموزش به صورت گسترده استفاده می‌شود، بنابراین ضرورت دارد که کتابخانه‌های آموزشی به فناوری‌های نوین اطلاعاتی دسترسی داشته باشند و همچنین زمینه‌آشنایی دانش‌آموزان را با این فناوری‌ها فراهم کنند.

کمبود مواد سمعی و بصری و منابع نوین اطلاعاتی در کتابخانه‌های آموزشی مقطع متوسطه استان کرمانشاه مبین آن است که با روند فعلی، این مراکز به اهداف آموزشی، پژوهشی و تربیتی دست نخواهند یافت. این بخش از یافته‌های پژوهش حاضر، هم‌راستا با یافته‌های تحقیقات ایزدی‌یگانه (۱۳۸۰) و شرافتی (۱۳۸۳) است.

به‌منظور ترغیب دانش‌آموزان به آشنایی بیشتر آنها با کتابخانه و استفاده از آن و بالا رفتن سواد کتابخانه‌ای آنها و همچنین به‌منظور اینکه دانش‌آموزان بتوانند شخصاً نیازهای اطلاعاتی خود را پاسخ گویند، لازم است که بین کتابداران و معلمان همکاری نزدیک وجود

داشته باشد و کتابخانه‌های آموزشگاهی نیز به صورت قفسه باز اداره شوند. نتایج نشان داد که بیش از نود درصد از معلمان مدارس مورد مطالعه از کتابخانه استفاده می‌کنند. این نکته می‌تواند نقطه امید برای همکاری نزدیک بین کتابداران و معلمان باشد که در نهایت منجر به پیشرفت یادگیری دانش‌آموزان خواهد شد؛ زیرا همانگونه که مونتیل (۲۰۰۸) گزارش کرد همکاری بین معلمان و کتابداران باعث استفاده بیشتر دانش‌آموزان از کتابخانه مدرسه می‌شود، اما باید مشکلات موجود از میان برداشته شود. برای مثال، فقط ۳۹/۷۶ درصد از کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع متوسطه استان کرمانشاه به صورت قفسه باز اداره می‌شوند و این امر مانع حضور فعال دانش‌آموزان در کتابخانه می‌شود. احتمال دارد اگر شرایط مناسب‌تری فراهم شود، بتوان انتظار داشت که همانند پژوهش تاد (۲۰۰۵) که گزارش کرد ۹۷/۲ درصد از دانش‌آموزان اظهار داشتند در مراحل یادگیری، کتابخانه مدرسه به آنها کمک کرده است و کتابخانه با فراهم کردن مواد خواندنی مورد علاقه آنها باعث بهبود خواندن آنها و لذت بردن بیشتر از خواندن شده است، کتابخانه‌های آموزشگاهی ما نیز به چنین جایگاهی برسند.

نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع متوسطه استان کرمانشاه دچار کمبود شدید تجهیزات و وسایل کتابخانه‌ای هستند. با این تجهیزات و امکانات ضعیف، ارائه خدمات مناسب به دانش‌آموزان امکان‌پذیر نیست. به علاوه، بودجه، فضا، کمیت مجموعه، نیروی انسانی، خدمات و فعالیت‌ها و تجهیزات کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع متوسطه استان کرمانشاه در حد استانداردهای ایفلا نیستند.

در مجموع، بررسی کتابخانه‌های بسیاری از استان‌های ایران نشان می‌دهد که کتابخانه‌های آموزشگاهی در ایران مشکلات فراوانی دارند و این مشکلات چندین دهه است که در پژوهش‌ها گزارش شده‌اند و تاکنون حرکتی معقول برای حل مشکلات آنها صورت نگرفته است. به نظر می‌رسد که جایگاه کتابخانه‌های آموزشگاهی در وزارت آموزش و پرورش به خوبی مشخص نشده است. این کتابخانه‌ها بخش پُرمرده‌ای در دبیرستان‌ها هستند که باید در جهت بهبود اوضاع آنها اقداماتی انجام شود.

قانونی و الزامی کردن تأسیس کتابخانه در مدارس با توجه به تعداد زیاد گروه‌های کتابداری که در ایران به تربیت کتابداران متخصص مشغول هستند، می‌تواند هر ساله بخش قابل توجهی از دانش‌آموختگان این گروه‌ها را جذب کند و در یک بازه زمانی پنج‌ساله تحول بزرگی در کتابخانه‌های مدارس و در نتیجه در ارتقاء سطح علمی خروجی‌های مدارس پدید آورد.

سرچشمه واقعی مشکلات کتابخانه‌های آموزشگاهی در ایران نشأت گرفته از این واقعیت است که اهداف، وظایف و رسالت کتابخانه‌های آموزشگاهی در نظام آموزشی

کشور به‌خوبی و به‌طور روشن تعریف و تبیین نشده است. همچنین جایگاه کتابداران و شرح وظایف و مسئولیت آنها در نمودار تشکیلاتی آموزش و پرورش ایران مشخص و معین نیست. بنابراین مدیریت کتابخانه‌های آموزشی با برنامه‌ریزی اصولی و علمی به‌پیش نمی‌رود و در این زمینه توجه اساسی از طرف مسئولان نظام آموزشی به این مراکز یادگیری نمی‌شود.

آخرین کلام در این زمینه این است که در شرایط کنونی مقایسه درصد بسیار بالایی از کتابخانه‌های آموزشی ایران با استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های مدارس یا استانداردهای مشابه اصولاً یک قیاس مع‌الفارغ است! تمام کمبودها و نارسایی‌ها از چندین دهه قبل در نتایج پژوهش‌ها گزارش شده است، اما وضعیت کتابخانه‌های آموزشی ما همچنان نابسامان و تأسف‌بار است و چنین به‌نظر می‌رسد که نظام آموزش و پرورش ما با کتاب، کتابخوانی، کتابدار، و کتابداری و امثال آن هیچ‌سختی و رابطه‌ای ندارد. به امید روزی که نگاه بهتری به این مقوله و عنصر بسیار مهم در نظام آموزش و پرورش داشته باشیم.

پیشنهاد می‌شود:

۱. تأمین بودجه مدوّن و اختصاصی برای فراهم کردن منابع، تجهیزات و ارائه خدمات لازم در کتابخانه‌های مدارس؛
۲. اداره کتابخانه‌های آموزشی به‌دست افراد متخصص رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی و برخورداری کتابداران از سمت آموزشی در مدارس؛
۳. ایجاد زمینه‌های لازم برای همکاری بین کتابخانه‌های آموزشی با یکدیگر و با کتابخانه‌های عمومی؛
۴. گنجاندن درس «آشنایی با کتابخانه و روش‌های جست‌وجوی اطلاعات» در برنامه درسی دوره راهنمایی؛
۵. گنجاندن پژوهش در برنامه درسی دوره دبیرستان و تدوین مطالب کتاب‌های درسی به گونه‌ای که در دانش‌آموزان ایجاد نیاز اطلاعاتی کند و آنها را به استفاده از کتابخانه ترغیب کند؛
۶. اختصاص فضای مناسب و کافی برای ساختمان کتابخانه‌ها و فضای مطالعه برای دانش‌آموزان در مدارس و تجهیز کتابخانه‌ها به منابع و تجهیزات الکترونیکی؛
۷. تأسیس کتابخانه آموزشی مادر در مراکز استان‌ها و راه‌اندازی مرکز «خدمات فنی» در مراکز استان‌ها به‌منظور ارائه کمک‌ها و راهنمایی‌های فنی به کتابخانه‌ها؛
۸. ایجاد محیطی آرام، جذاب و دلپذیر در کتابخانه‌ها به‌منظور تشویق و ترغیب دانش‌آموزان به مراجعه به کتابخانه و استفاده از منابع و خدمات آن؛

منبع

- احمدی، حمید (۱۳۸۳). «بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی (دبیرستانی) شهرستان کرمانشاه و ارائه راهکارهای عملی جهت بهبودی آنها». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.
- اشرفی‌ریزی، حسن (۱۳۸۴). جایگاه کتابخانه‌های آموزشگاهی در عصر اطلاعات. *فصلنامه کتاب*، ۱۶(۲): ۴۹-۵۸.
- ایزدی‌یگانه، مهری (۱۳۸۰). «بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی (مقطع راهنمایی و متوسطه) شهرستان قم و ارائه راهبردهایی برای بهینه‌سازی آنها». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات اهواز.
- باجی، فاطمه (۱۳۸۵). «عادت‌های کتابخوانی و استفاده از کتابخانه در میان دانش‌آموزان دوره راهنمایی شهر اهواز». پایان‌نامه ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- حسن‌پور گل‌میشی، پرویز (۱۳۷۸). «بررسی وضعیت کتابخانه‌های دبیرستانی شهرمشهد». *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۲(۲): ۵۷-۷۶.
- داورپناه، محمدرضا (۱۳۷۵). «بررسی نقش کتابخانه‌های مدارس ابتدایی در تقویت آموزش و ایجاد عادت به مطالعه». *پیام کتابخانه*، ۶(۲): ۱۴-۲۰.
- دوستدار، یحیی (۱۳۵۱). «وضع فعلی کتابخانه‌های آموزشگاهی». *نشریه دانشکده علوم تربیتی دانشگاه تهران*، ۳(۲): ۱۵-۲۷.
- رهایی، س (۱۳۸۳). «بررسی نگرش دانش‌آموزان دختر و پسر سال‌های سوم و پیش‌دانشگاهی دبیرستان‌های ناحیه یک شیراز درباره کتابخانه مدرسه». *کتابداری و اطلاع‌رسانی*، ۸(۴): ۹۵-۱۰۸.
- شرافتی، ثریا (۱۳۸۳). «وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی (مقطع متوسطه) استان کهگیلویه و بویراحمد». *فصلنامه کتاب*، ۱۵(۱): ۱۴۵-۱۵۳.
- شعبانی، احمد؛ فاضل، م (۱۳۸۱). «مطالعات غیردرسی دانش‌آموزان دوره متوسطه و شناسایی عوامل مؤثر بر آن از نظر دانش‌آموزان شهرضا». *فصلنامه کتاب*، ۱۳(۲): ۴۷-۵۵.
- صالح‌پور، فرزانه (۱۳۷۹). «بررسی وضعیت کتابخانه‌های مدارس راهنمایی و دبیرستانی شهر مسجدسلیمان و ارائه پیشنهادهایی برای بهینه‌سازی این کتابخانه‌ها». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات اهواز.
- عباسی‌هرمزی، سوسن (۱۳۸۲). «بررسی مشکلات کتابخانه‌های آموزشگاهی دو مقطع راهنمایی و متوسطه استان خوزستان و مقایسه وضع موجود براساس استانداردهای جهانی». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات اهواز.

- کلباسی، محمدعلی؛ شعبانی، احمد (۱۳۸۳). «بررسی میزان پویایی کتابخانه‌های مدارس دوره راهنمایی و متوسطه اصفهان». *فصلنامه کتاب*، ۱۵(۲): ۷۲-۸۲.
- گلچوبی، تقی (۱۳۸۴). «بررسی وضعیت مطالعه آزاد دانش آموزان دوره متوسطه استان مازندران و شناسایی عوامل بازدارنده و ترغیب‌کننده مطالعه». پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه شهید چمران اهواز.
- نشاط، نرگس؛ حری، عباس (۱۳۸۳). *کتابخانه‌های آموزشی در مدرسه کتابخانه مدار*. تهران: شبکه کتاب.
- (۱۳۸۵). *کتابخانه‌های آموزشی در مدرسه کتابخانه مدار*. تهران: چاپار.

- Arko - Cobbahf S., A. (2004). "The role of libraries in student centered learning, the case of students from the disadvantaged communities in South Africa". *The International Information & Library Review*, 36: 61-263.
- Burgin, R.; Pauletta Brown, B. (2003). "An essential connection: How quality school library media programs improve student achievement in North Carolina". Retrieved January 27, 2011, from: <http://www.Scholastic.com/library publishing>.
- Clark, CH. (2010). "Linking school libraries and literacy". Retrieved February 24, 2011, from: www.Literacytrust.org.uk/research
- Clark, CH.; Foster, A. (2005). "A survey of young people's reading in England: Borrowing and choosing books". *Journal of Librarianship and Information Science*, 40 (4): 239-253.
- IFLA/UNESCO School Library Manifesto: The school library in teaching and learning for All (2000). www.ifla.org
- Kumar, D. (2010). "Reading habits of senior secondary students at Allahabad city, v.p., India". Retrieved February 21, 2011, from: <http://digitalcommons.Unl.edu/libphilprac>.
- Lance, K. C.; et al. (2000). "Measuring up to standards: The impact of school library programs & information literacy in Pennsylvania Schools". Retrieved January 27, 2011, from: <http://www.Scholastic.com/library publishing>.
- Montiel, P. (2008). "Teacher and librarian collaboration: A qualitative study". *Library and Information science Research*, 30(2): 145-155. Retrieved February 24, 2011, from: <http://Digitallibrary/ScienceDirect>.
- Nimon, M. (2004). "School libraries in Australia". *The Australian Library Journal*, 53(1).

Retrieved March 18, 2011, from: <http://alianet.alia.org.au/publishing/alj/53.1/fulltext/nimon.html>

Ogunrombio, S. A.; Adio, B. (1995). "Factors affecting the reading habits of secondary school students". *Library Review*, 4: 50-57.

Saitis, Christos; Saiti, Anna (2004). "School libraries in Greece: A comparative study of public primary schools in rural and urban areas." *Library and Information Science Research*, 26(2): 201-220.

Todd, R.J. (2005). "Report of the delaware school library suvey". Retrieved March 12, 2011, from: [http:// www. Lib. Udel.edu/taskforce/phasetwo.do](http://www.Lib.Udel.edu/taskforce/phasetwo.do)

استناد به این مقاله:

بیگدلی، زاهد؛ جمشیدی، نظام (۱۳۹۳). «ارزیابی کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع متوسطه استان کرمانشاه بر پایه استانداردهای ایفلا برای کتابخانه‌های آموزشگاهی». فصلنامه مطالعات ملی کتابداری و سازماندهی اطلاعات، ۲۵(۱): ۶-۲۲.

